AIŠKINAMASIS RAŠTAS

Pasiūlymas grindžiamas teritorijos istorine, gamtine ir urbanistine analize ir atsižvelgiant į paskutinėse UNESCO chartijose apibrėžiamas tendencijas – išsaugoti ir populiarinti neapčiuopiamą kultūros paveldą. Siekiant, kad projektiniai sprendimai būtų racionalūs ir efektyvūs, numatytos minimalios tvarkymo darbų apimtys, stengiamasi sode užkoduoti idėją.

Nagrinėjama teritorija yra patrauklioje vietoje, jos gretimybės pakankamai neblogai sutvarkytos, tačiau turi du trūkumus, kuriuos pašalinus ji darniau įsilietų į miesto audinį ir būtų pritaikyta gyventojų ir miesto svečių poilsiui. Pirmoji, mažesnė bėda yra tai, kad neaišku kaip į ją patekti – nėra įėjimo, ji nuo lankytojų paslėpta želdiniais ir pylimais. Kitas, didesnis trūkumas, yra koncepcijos nebuvimas – nėra priežasčių, ko tenai eiti. Nėra naratyvo. Įdomus ne tik vaikams, bet ir miesto svečiams pasakojimas apie lankomą vietą, yra viena iš svarbiausių bet kurio objekto lankymo priežasčių. Norėtųsi, kad tvarkymo darbai išspręstu, ne tik funkcijos ir estetikos klausimus, bet tarnautų kaip legendos pasakojimo ženklai, turintys savitą dvasią ir populiarinantys sodą.

Svarbesni vizualiniai ryšiai su tvarkoma teritorija galimi iš 3 vietų: Regykla ant kalno, laiptai leidžiantis nuo Bastėjos ir iš Maironio gatvės ateinant per Tymo turgelį. Stebint Vilniaus panoramas nuo kalno, nagrinėjama teritoriją užstoja medžių viršūnės, kurios puikiai išryškina Jono varpinę ir kitų bažnyčių bokštus. Todėl negalima šių medžių tvarkyti, nes bus sudarkyta Vilniaus panorama. Lipant laiptais teritoriją užstoja eilė medžių palei Maironio gatvę, teritorijos nesimato. Būtų gerai įrengti properšą, kad žmonės galėtų pamatyt, kad toje vietoje kažkas yra. Blogiausias ryšys yra iš Tymo turgelio, nes teritorija atskirta pylimu, čia funkciškai patogiausia pagrindinio įėjimo vieta, todėl čia siūloma įrengti vartus.

Maironio gatve atskirtas dvi teritorijas gražu būtų apjungti išnaudojant aukščių skirtumą ir pakišant gatvę po žeme, tačiau tai yra nerealu kaip ir sprendimai siekiant apjungti teritorijas ore, įrengti kažką panašaus į linksmuosius kalnelius ar keltuvus. Vystant šią tema būtų galima surengti atskirą konkursą: šio atrakciono konstrukcijos galėtų asocijuotis su Bazilisko uodega, o funkciškai tarnautų dar ir Vilniaus apžvalgai. Tačiau tokie sprendimai stipriai įtakotų Vilniaus panoramas, todėl siekiant vengiant radikalių sprendimų, siūloma ją tik apželdinti ir užpildyti turiniu. Siūlomą scenarijų galima redaguoti, čia tik pradinė jo versija, bet ji parodo, kad naratyvas, leidžia be stambių tvarkymo darbų įkvėpti dvasią sodui ir pritraukti į jį lankytojus.

Rengiant pasiūlymą panaudota legenda apie Vilniaus Baziliską. Baziliskas – tai būtybė, išsiritusi susikergus gaidžiui ir driežui. Kartu jis – tarsi Vilniaus Dvasia, kaip kad Londono krankliai ir kitos legendinės Europos miestų įžymybės. Bazilisko buveinė – požemiai ant Bokšto kalvos, kažkur prie Subačiaus vartų ar Misionierių vienuolyno, gal būt Barbakane ar buvusiame budelio namo rūsyje. Baziliskas maitinosi nekaltomis mergelėmis. Pirmą kartą Vilniaus Baziliskas paminėtas valdant Žygimantui Augustui, tuomet bandyta jį sunaikinti į jo rūsį nuleidžiant rūtų ryšelius. XVIII amžiuje jis vėl pastebėtas ir jo įveikti pasiųstas už benkarto nužudymą nuteistas kalinys su veidrodžiu. Ilgus šimtmečius, iki pat šių dienų Vilniaus studentai kartą metuose pagerbia šį padarą. Baziliskas minimas romanuose apie Vilnių (R. Gavelis "Vilniaus pokeris" ir K. Sabaliauskaitė "Silva Rerum"). Senieji vilniečiai šį padarą stengdavosi prisijaukinti ir laikydavo labai blogu ženklu jį pamiršti. Bazilisko žvilgsnis – mirtinas, todėl tikima, kad įveikti jį galima pakišus jam veidrodį. Todėl Baziliskas vengia įvairių atspindžių, taip pat ir vandens, nes jo blizgus paviršius Baziliskui yra pavojingas.

Vilniuje misionieriai pradėjo kurtis panašiu metu kaip ir atsirado legenda apie Baziliską. Tariant vieno XVIII a. vidurio autoriaus žodžiais, už misionierių ir jų kaimynų vizitiečių daržus „tvarkingesnių Vilniaus mieste nebuvo”. Savo valdose vienuoliai buvo įsirengę du vaisinius daržus, kuriuose derėjo beveik 300 vaismedžių, o 5 tvenkiniuose plaukiojo karpiai ir karosai;

pasivaikščiojimams misionieriai turėjo nedidelį anglišką sodą, per kurį vinguriavo du šaltiniai, o jaukų pavėsį teikė devynių rūšių medžiai.

Pagal pasiūlymo scenarijų Baziliskas galėjo apsigyventi misionierių sode tada, kai pirmą kartą smarkiai nukentėjo Misionierių bažnyčia ir vienuolynas 1812 m., kuomet čia įsikūrė kariuomenės dalinys. 1839 m. vienuolyne buvo įrengtas kalėjimas, kuriame kalinti S. Konarskio sukilimo dalyviai. 1844 m. caro įsaku bažnyčia ir vienuolynas uždaryti. Nuo tada misionierių sodas taip ir neatgavo ankstesnės tvarkos, o vienuolyno pastato paskirtis dažnai kaitaliota: buvo panaudotas karo ligoninei (1844), stačiatikių dvasinei konsistorijai (1848), kilmingųjų panelių institutui (1856), psichiatrijos ligoninei (1859), labdarybės draugijai „Dobrochotnaja kopeika" (1874), 1915 m. atiteko Vilniaus miesto valdybai. Nesunku pastebėti, kad visos įvairios funkcijos (kalėjimas, kilmingųjų panelių institutas, psichiatrinė ligoninė ir kt.) sudarė puikias sąlygas apleistame sode slėptis Baziliskui, taip pat išlikę vandens telkiniai (tvenkiniai ir upelis) jį sode galėjo įkalinti, todėl galima teigti, kad jei Vilniuje buvo (arba vis dar yra) Baziliskas jis slepiasi misionierių sodo gilumoje.

Kuriant scenarijų svarbu tai, kad Misionierių sodas prigludęs prie Bokšto gatvės šlaitų, nuo kurių jį teskiria Maironio gatvė. Todėl ir sąsaja su Vilniaus Bazilisku šiame projektiniame pasiūlyme yra pakankamai motyvuota. Taip pat, pasitelkiant mitinio žvėries personažą idėjiškai susiejamos abi Maironio gatvės pusės, taip sodą sujungiant su gera rekreacine infrastruktūra pasižyminčiais Bokšto gatvės šlaitais, Bastėjos kompleksu. Sodas savo smulkiosios architektūros ir skulptūrinėmis formomis padėtų su legenda supažindinti mažuosius vilniečius ir miesto svečius. Tokius tikslus pasiekti įgalina prielaida, kad Baziliskas patenka į Misionierių sodą nusileisdamas nuo minimų šlaitų ir naktimis slankioja tarp Bastėjos ir sodo, palikdamas pėdsakus ir išgulėtas vietas brūzgynuose. Bazilisko buvimo ženklai būtų šiuolaikiški, švieži ir nuolat atnaujinami. Tokiu būdu, suformavus skulptūrines pėdas, pateikus informaciją stenduose, galima pasivaikščiojimą iš senamiesčio į parką paversti atraktyviu, traukiančiu šeimas su vaikais ir turistus. O siužetinė linija sujungtų abi Maironio gatvės puses į nedalomą visumą.

Siekiant apjungti teritorijas ir vengiant radikalių sprendimų, siūloma apželdinti jas ąžuolais bei kitų rūšių medžiais kaip ankstyvajame misionierių sode (minima, kad sodas apželdintas devynių rūšių medžiais), kad susidarytų vientisa medžių lapija tarp misionierių sodo ir vienuolyno šlaitų, o Maironio gatvė pavirstu miško taku.

Apibendrinant, siūloma vadovautis mintimi, kad daryti tik tai kas būtina ir kuo mažiau. Labai svarbu yra padaryt aiškų pagrindinį įėjimą ir sukurti pasakojimą. Vėliau, spręsti kitus klausimus, kaip, kad palikti dar 3 esamus šalutinius įėjimus (nuo Paupio gatvės tilto tęsinyje, nuo kalno ir nuo Maironio gatvės vidurio). Misionierių sodas galėtų būti susietas su gretimybėmis ir kitais ryšiais (rekonstruojant greta esančius namus ir kt.) tačiau kitais etapais. Svarbu pakeist ir turgelio stilistiką, ji turi atitikti parko dvasią, šiuo metu sukaltos medinės stoginės, menine prasme yra visai nevertingos.

Sodo viduje siūloma įrengti sąlyginai nedidelę, bet jaukią pagrindinę erdvę, kuri jau dabar susiformavus aplink tvenkinius, čia koncentruojamos visos veiklos. Tvenkinius juostų takelis, palei kurį būtų įrengtas apšvietimas ir informaciniai stendai. Čia būtų randami misionierių sodo fragmentai arba nuorodos į juos. Tvenkiniuose auginami karpiai ir karosai. Čia galimos įvairios veiklos, skirtingais metų laikais. Šia erdvę supa želdynai, kurie būtų stipriai praplečiami, nesiekiama sukurti gerai prižiūrimo parko, nes jo eksploatacija brangiai kainuojama, tiesiog užsodinami laisvi plotai palei Maironio gatvę tauriais medžiais. Išsaugomi brūzgynai esantys į rytus nuo tvenkinių, jie beveik netvarkomi ir pro juos veda savaiminiai, praminti takeliai. Brūzgynuose gal būt vis dar miega Baziliskas. Juose lankytojai galėtų atsitiktinai atrast įvairių skulptūrinių Bazilisko pėdsakų.

Apytikslė projekto įgyvendinimo numatomų darbų kaina 3 000 000 Lt.